

можна вважати його музику до художніх фільмів «Небывальщина», «Нескладуха». Фольклорним колоритом насичені й інші твори композитора – музична поема «Черемош», триптих «Липень у Карпатах». Автор нерідко сам бере участь у виконанні власних творів, а у фольклорному середовищі досі пам'ятають створений ним наприкінці 1970-х років «Ленінградський експериментальний фольклорний ансамбль», де він був ідеологом, керівником, співаком та інструменталістом.

Згадаємо про Мацієвського – суспільного діяча, почесного члена різноманітних поважних установ, Міжнародних рад і асоціацій, кавалера почесних звань і нагород (зокрема,

І. В. Мацієвський є Заслуженим діячем культури України і Польщі). Втім, про це кожен може довідатися з інтернету й енциклопедій.

Хочеться наголосити, що Ігор Мацієвський для багатьох з нас став Вчителем. В Україні він виховав чимало науковців, котрі продовжують і розвивають його ідеї. Серед них Б. Водяний, Р. Гусак, Є. Єфремов, О. Тюрікова, І. Федун, В. Шостак, Б. Яремко. А є ще й учні учнів – тобто його «наукові онуки» і навіть «правнуки». Від усіх нас бажаємо нашому маестро Ігорю Володимировичу Мацієвському наукового, педагогічного, композиторського довголіття і вируючих фонтанів нових ідей.

DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4212.2021.16.249664>

Ганна Пеліна

<https://orcid.org/0000-0002-5647-4905>

+380 50 739 1713, e-mail: anna_pelina@ukr.net

Анастасія Мазуренко

<https://orcid.org/0000-0003-3276-274X>

+380 67 926 6299, e-mail: vasyafokina@gmail.com

*Проблемна науково-дослідна лабораторія етномузикології
Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
вул. Архітектора Городецького, 1-3/11, 01001 Київ, Україна*

До 85-річчя від дня народження Олени Мурзиної

13 грудня 2021-го нашій Вчительці – Олені Іванівні Мурзиній – мало би виповнитися 85 років. На жаль, у 2016-му, майже напередодні своєї 80-ї річниці вона передчасно пішла з життя внаслідок раптової важкої хвороби. Через тривалий час після сумної звістки вшануємо пам'ять нашої наставниці: окреслимо обсяг і сфери діяльності Олени Іванівни як науковиці, викладачки, міжнародної діячки у сфері дослідження і популяризації традиційної музики.

Біографічна довідка. Олена Іванівна Мурзина (13 грудня 1936, Київ – 7 серпня 2016, Київ) – українська музикознавиця, етномузикологиня, викладачка НМАУ ім. П. І. Чайковського. Кандидатка мистецтвознавства (1973); в. о. професорки (2000). Членкиня Національної спілки композиторів України (1979).

Народилася в родині інтелігентів. Мати – Галина Іванівна Тищенко (1900–1987), педагог, закінчила Переяславську гімназію. Батько – Іван Романович Лопата (Галинський) (1895–1965), педагог, співак, бандурист, закінчив Четверту Київську гімназію зі срібною медаллю, навчався на історико-філологічному факультеті Київського університету Св. Володимира.

Середню загальну та середню музичну освіту Олена отримала у Київській середній музичній школі ім. М. В. Лисенка. У 1960 році закінчила Київську державну консерваторію ім. П. І. Чайковського у класі Ф. І. Аерової. 1973 року під керівництвом проф. Н. О. Горюхіної захистила кандидатську дисертацію «Про принципи мелодичної декламації».

По закінченні консерваторії О. Мурзина кілька років працювала науковим співробітником Інституту мистецтва, фольклористики і етнографії ім. М. Т. Рильського. У 1968 р. почала викладати в Київській консерваторії (нині – НМАУ ім. П. І. Чайковського), пов'язавши з нею майже 50 років професійного життя – з них 20 років (1993–2013) очолювала Кафедру музичної фольклористики. З 1992 вела дослідницьку роботу як науковий співробітник (з 2001 – провідний науковий

співробітник) Проблемної науково-дослідної лабораторії по вивченню і пропаганді народної музичної творчості НМАУ. З 2013 внаслідок злиття кафедр була переведена на посаду професора Кафедри української музики та музичної фольклористики.

Педагогічна діяльність. Під керівництвом Олени Іванівни захищено чотири кандидатські дисертації – Ольги Бенч (1990), Людмили Шолохової (2000), Олени Богданової (2002), Ганни Пеліної (2017) та понад 30 дипломних робіт, з них 12 – з етномузикологічної спеціалізації: це студентські дослідження Олени Кубяк (1984), Галини Мірошніченко (1990), Лани Алборової (1994), Юлії Сніжко (1998), Олени Клименко (1999), Тетяни Корольок (2000), Марії Фірсової (2002), Ірини Корінь (2004), Катерини Оленіч (2005), Анастасії Філатової (2005), Ганни Пеліної (2011), Анастасії Мазуренко (2012)¹.

Збирацька діяльність (запис музичного фольклору в терені) О. Мурзиної тривала майже 30 років (1974–1999 та окремі виїзди у 2000-х). Серед територій, якими пролягали її експедиційні маршрути – Чернігівська, Київська, Рівненська, Волинська, Тернопільська, Черкаська, Кіровоградська, Херсонська, Полтавська, Дніпропетровська області України, а також Брянська обл. Росії та Гомельська обл. Білорусі².

Наукова робота

Наукова спадщина Олени Мурзиної включає понад 50 наукових статей різної проблематики³, підручник з музичного фольклору (рукопис) та докторську дисертацію «Експресивний світ української народнопісенної лірики», яка, на жаль, залишилася незавершеною. Дослідницю цікавили культурологічні аспекти функціонування традиційної музики, питання колективного та індивідуального в музичному фольклорі, проблеми звуковисотності та ладу, специфіка жанрів української пісенної лірики й голосінь, феномен багатоголосся, особливості традиційної музичної культури Середньої Наддніпряни.

Редакторська робота. У 1998 році Олена Мурзина започаткувала видання фахового наукового збірника «Проблеми етномузикології» й виступила одноосібним упорядником і редактором випусків 1, 2, 4 і 9 та співупорядником випуску 3.

Міжнародні наукові контакти. Для входження української етномузикології у світовий науковий контекст важливим було членство Олени Мурзиної у Міжнародній Раді з традиційної музики (International Council for Traditional Music – ICTM). У 1998–2011 роках вона обіймала посаду повноважного представника – Liaison Officer. За радянських часів Україну в цій організації представляла професор Київської консерваторії Ніна Герасимова-Персидська. У жовтні 1998 року в бюлетені ICTM вперше з'являється звіт, написаний

нею у співавторстві з О. Мурзиною. На відміну від попередніх, цей звіт охоплює як аналіз діяльності наукових центрів, їх публікацій, так і повідомлення про фестивалі, які популяризували народну музику.

Завдяки Олені Іванівні на сторінки бюлетенів ICTM регулярно потрапляють відомості про актуальні українські наукові видання та аудіопублікації. За цими матеріалами світова спільнота етномузикологів могла дізнаватися про обстеження музики різних етнографічних регіонів України, особливості етнічного складу населення, про жанрові шари українського пісенного фольклору – зокрема, й про славнозвісну епічну українську традицію, а також про сучасний фольклорно-реконструкторський рух у нашій країні та провідні ансамблі цього напрямку.

У 2007 році Олена Іванівна разом із львівськими колегами взяла участь у 39-й Світовій конференції ICTM, організованій Віденським університетом музики та виконавських мистецтв, фонографічним архівом Австрійської академії наук, а також Австрійською комісією ЮНЕСКО. Учасники згадують цей форум, як один із наймасштабніших, куди з'їхалися дослідники з понад 70 країн світу. Було проведено окреме засідання (круглий стіл), присвячене сучасному стану української традиційної музики та етномузикології, її історії та актуальним проблемам. Олена Іванівна розповіла про вітчизняну науку періоду між двома Світовими війнами, зокрема, про київських дослідників, зацентрувавши увагу на постаті Климента Квітки.

Хоча в архівах ICTM залишилася незначна кількість документів О. Мурзиної, її спогадів та публікацій, все ж вони чітко демонструють напрямок, який наша представниця окреслила для майбутньої інтеграції української етномузикологічної спільноти у світовий науковий процес. Особливу увагу дослідниця приділила визначенню поняття «традиційна музика» у вітчизняній науці та досить відмінній його трактовці на Заході. Якщо українські дослідники звикли розуміти під цим терміном так звану «автентичну музику» переважно сільської традиції, то світова етномузикологія охоплює значно ширший діапазон музично-традиційних практик. Також О. Мурзина піднімала проблеми автентичності та вторинності фольклорних явищ, відродження народно-музичних традицій у нових умовах побутування та інші важливі теми сучасної науки. Розробка цього кола проблем молодими українськими дослідниками і понині грає важливу роль у процесі інтеграції українського етномузикознавства у коло світової науки.

Задля **популяризації фольклору** О. Мурзина багато років брала участь у програмах і передачах Українського національного радіо, присвячених традиційній музиці України.

Сьогодні ідеї, закладені дослідницею, продовжують розвивати її учні, розпрацьовуючи їх у наукових публікаціях і виступах на міжнародних конференціях (зокрема, й на засіданнях ICTM).

У ближчому часі планується підготувати до публікації повне зібрання наукових праць О. І. Мурзиної – рукописних і раніше опублікованих.

¹ Див. Проблеми етномузикології, вип. 3 (2008), с. 131.

² Див. Проблеми етномузикології, вип. 3 (2008), с. 27.

³ Список праць див. у збірнику «Проблеми етномузикології», вип. 11 (2016), с. 83–85.